

Tomasz Puđłocki

ORCID [0000-0001-7527-0919](https://orcid.org/0000-0001-7527-0919)

Instytut Historii UJ, Zakład Historii Kultury i Edukacji Historycznej
(Kraków, Polska)

tomaszpuđlocki@hoga.pl

Ludzie wobec wyzwań epoki: anglistyka w Uniwersytecie Jagiellońskim w latach 1945–1952 – zarys problematyki

Abstrakt

Artykuł dotyczy problemów kadrowych anglistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1945–1952. Autor przedstawia stan osobowy katedry filologii angielskiej, omawia zakres obowiązków pracowników dydaktycznych i problemy, z jakimi zetknęli się w nowej powojennej rzeczywistości. Śmierć pierwszego kierownika katedry, prof. Romana Dyboskiego, i aresztowanie jego następcy, prof. Władysława Tarnawskiego ze Lwowa, sprawiły, że kadra anglistyczna składała się głównie z pomocniczych pracowników naukowych. Pod względem naukowym nie prowadzono zatem żadnych poważnych badań. Mimo wielu problemów lokalowych i logistycznych, kierunek rozwijał się jednak dynamicznie, głównie dzięki ogromnemu napływowi studentów. Dzięki

INFORMACJA O PUBLIKACJI		e-ISSN 2543-702X ISSN 2451-3202		 BRYLANTOWY MODEL OTWARTEGO DOSTĘPU
CYTOWANIE Puđłocki, Tomasz 2018: Ludzie wobec wyzwań epoki: anglistyka w Uniwersytecie Jagiellońskim w latach 1945–1952 – zarys problematyki. <i>Studia Historiae Scientiarum</i> 17, ss. 151–174. Dostęp online: https://doi.org/10.4467/2543702XSHS.18.007.9327 .				
OTRZYMANO: 14.03.2018 ZAAKCEPTOWANO: 20.09.2018 OPUBLIKOWANO ONLINE: 12.12.2018	POLITYKA ARCHIWIZOWANIA Green SHERPA / RoMEO Colour	LICENCJA 		
WWW	http://www.ejournals.eu/sj/index.php/SHS/ ; http://pau.krakow.pl/Studia-Historiae-Scientiarum/			

pomocy Fundacji Kościuszkowskiej w Nowym Jorku uzyskano nie tylko kilka tysięcy książek do zbiorów katedry, ale i wsparcie kadrowe. Kilku wybitnych młodych uczonych i studentów wyjechało w tym czasie na studia do Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych (m.in. Przemysław Mroczkowski i Alfred Reszkiewicz). W 1952 r. władze doprowadziły do zamknięcia kierunku.

Słowa kluczowe: *anglistyka, Uniwersytet Jagielloński, kadra naukowa, Fundacja Kościuszkowska*

People against the challenges of the era: The English Department at the Jagiellonian University (1945–1952) – an outline of the problem

Abstract

This article provides a brief history of the English Department at the Jagiellonian University from 1945 to 1952. It presents the members of the staff and discusses their background and responsibilities as well as problems they faced in the new post-war reality. After the death of Prof. Roman Dyboski, the founder and first Head of the Department, and the arrest of his successor, Prof. Władysław Tarnawski, formerly affiliated with the University of Lvov, the staff were mainly of junior academic ranks, with no involvement in any serious research. Despite that and despite a perennial shortage of space and problems with logistics, the number of students enrolling in the English studies programme would increase each year making the Department grow in size and scope. Thanks to the help of the New York Kosciuszko Foundation, the Department received a collection of several thousands of books, a few young American grantees of the Foundation joined the teaching staff, and some of the outstanding academics and students (e.g. Przemysław Mroczkowski and Alfred Reszkiewicz) obtained funding support to study or conduct research abroad. For ideological reasons, however, Poland's authorities closed the programme, which ultimately led to the closure of the Department in 1952.

Keywords: *English Department, Jagiellonian University, academic staff, Kosciuszko Foundation*

1. Wprowadzenie

Sytuacja kadrowa w Uniwersytecie Jagiellońskim po zakończeniu działań wojennych w 1945 r. daleka była od doskonałości (Dybiec 2000, ss. 184–191). Śmierć wielu uczonych w czasie wojny, wyjazd innych poza Kraków czy nawet z kraju, zniszczenie części wyposażenia pomieszczeń uniwersyteckich, a także braki lokalowe były zjawiskiem powszechnym. W porównaniu z innymi kierunkami studiów anglistyka krakowska bynajmniej nie była wyjątkiem¹. Choć twórca studiów anglistycznych w Polsce, profesor Roman Dyboski, uniknął aresztowania w ramach Sonderaktion Krakau i przeżył II wojnę światową, uczestnicząc w uruchomieniu uniwersytetu i rozpoczęciu zajęć, zmarł nagle 1 VI 1945 r. na zawał serca. To postawiło odradzający się w nowych realiach polityczno-społecznych kierunek w jeszcze trudniejszej sytuacji.

W wyniku zmian strukturalnych na Uniwersytecie Jagiellońskim i podziału, wraz z nowym rokiem akademickim 1945/1946, Wydziału Filozoficznego na Humanistyczny i Matematyczno-Przyrodniczy, Katedra Filologii Angielskiej weszła w skład tego pierwszego. Kolejna zmiana nastąpiła w 1951 r., kiedy Wydział Humanistyczny podzielono na Filologiczny i Filozoficzno-Społeczny, a w 1953 r. – Filozoficzno-Historyczny. Problemy z obsadzeniem kierownika katedry po śmierci R. Dyboskiego, konsekwencje działalności niepodległościowej W. Tarnawskiego oraz fakt nieposiadania etatowego profesora przyczyniły się do osłabienia pozycji katedry filologii angielskiej. Naturalnie jej sytuacja nie była wyjątkowa – lata wojny i walka z polską inteligencją prowadzona przez obu okupantów, a także niechęć części profesury wobec powojennych zmian, prowadząca niekiedy do ich usuwania z uczelni, przyczyniły się do tego, że potencjał intelektualny polskich uniwersytetów został poważnie nadwyrężony.

W artykule chciałbym skupić się na problemach kadrowych powojennej krakowskiej anglistyki. Odtworzę stan personalny katedry, przyjrzę się kompetencjom pracowników i spróbuję omówić tytułowe zagadnienie, na ile radzili oni sobie z nowymi wyzwaniami organizacji

---

¹ Zob. dla porównania: Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (dalej: AUJ), S III 76 Katedry i Zakłady filologiczne 1945–1953, WHm 71 Katedra i Seminarium Filologii Romańskiej 1945–1951; WHm 72 Katedra i Seminarium Filologii Niemieckiej 1945–1951; WHm 73 Katedra i Seminarium Filologii Orientalnej 1945–1951.

życia akademickiego po II wojnie światowej. Do minimum ograniczę kwestie dotyczące studentów, programów nauczania czy dorobku naukowego pracowników krakowskiej anglistyki, które wymagają dodatkowych badań. Artykuł jest jedynie próbą zarysowania problematyki i – jak mam nadzieję – będzie stanowił asumpt do podjęcia dalszych, pogłębionych studiów.

2. Trudne powojenne początki

Po niespodziewanej śmierci profesora Dyboskiego Rada Wydziału Filozoficznego UJ już w czerwcu 1945 r. wykłady zlecone i opiekę nad katedrą zleciła dr. Juliuszowi Krzyżanowskiemu. Urodzony 22 V 1892 r. w Chrzanowie Krzyżanowski przez wiele lat był związany z Krakowem. Był wychowankiem UJ, gdzie studiował w latach 1911–1915. Doktorat uzyskał w 1919 r. na podstawie pracy *Uwagi krytyczne do filozofii starożytniej*. Pomimo iż jego głównym przedmiotem badań była filologia klasyczna, w okresie dwudziestolecia rozszerzył zainteresowania również na języki współczesne, zwłaszcza angielski. Przed wojną pracował w szkołach średnich w Zakopanem, Kaliszu i Warszawie. Kilkukrotnie przebywał w Wielkiej Brytanii, m.in. w latach 30. XX w. brał udział w wakacyjnych kursach języka łacińskiego (ang. *Summer Schools of Latin*), organizowanych przez Association for the Reform of Latin Teaching w Cambridge. Przebieg tych kursów opisywał m.in. na łamach *Przeglądu Klasycznego*. W 1938 r. był delegatem Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego na konferencji nauczycieli w Exeter. Współpracował z R. Dyboskim m.in. nad wydaniem *Some Conjectural Remarks on Elizabethan Authors*; publikował różne artykuły i recenzje m.in. na łamach *Times Literary Supplement*, *Przeglądu Klasycznego* czy *Prosto z Mostu* (AUW, sygn. 138/Krzyżanowski Juliusz, k. 1–12).

Jesienią 1945 r. grupa tworząca kadre krakowskiej anglistyki składała się z osób o różnym doświadczeniu w pracy naukowej i dydaktycznej. Według wykazu pracowników z 22 X 1945 r. Seminarium Filologii Angielskiej UJ tworzyli: dr Juliusz Krzyżanowski – na stanowisku profesora, mgr Maria Laskowska – starsza asystentka oraz asystenci wolontariusze: Helena Bilińska, Ludwik Oswald Chlamtatsch, Andrzej Iżycki (bibliotekarz), Grzegorz Sinko, Marta Słupińska, Maria Buyno, Przemysław Mroczkowski, Maria Stablewska oraz Jan Stanisławski – lektor, autor słowników i podręczników. Z tej grupy jedynie Stanisławski był

od lat związany z uczelnią. Laskowska czy Mroczkowski należeli, mimo młodego wieku, do najbliższego grona współpracowników R. Dyboskiego, ale oboje rozpoczęli pracę na UJ dopiero po wojnie. Pozostali posiadali mniejsze lub większe doświadczenie w dydaktyce języka angielskiego, choć daleko im było do wybitnych specjalistów, a niektórzy byli studentami wyższych lat (AUJ, WHm70)².

Kiedy wydawało się, że udało się pozyskać dla anglistyki krakowskiej godnego następcę Dyboskiego, dr Krzyżanowski w listopadzie 1945 r. przeniósł się na Uniwersytet Wrocławski, gdzie został założycielem tamtejszej katedry filologii angielskiej, publikując wiele studiów. Jego późniejszy dorobek wrocławski nie należy z przyczyn oczywistych do osiągnięć ośrodka krakowskiego (Mroczkowski 1964, s. 343–344; Mazur 2011, s. 13–14). Co więcej, H. Bilińska po kilku miesiącach wyjechała do Stanów Zjednoczonych, L.O. Chlamtatsch przeniósł się za J. Krzyżanowskim do Wrocławia, a M. Buyno z dniem 1 III 1946 r. zrezygnowała z pracy (AUJ, WHm70). Nie minął zatem rok od uruchomienia studiów, a kadra uległa znacznemu ograniczeniu. W tej sytuacji trzeba było znaleźć nowych pracowników.

Jesienią 1945 r. główną podporą anglistyki była mgr Maria Laskowska, która odpowiadała za bieżącą organizację pracy katedry, wszystkie prace administracyjne oraz opiekę nad biblioteką. Oficjalnie od listopada 1945 r. nadzór nad katedrą sprawował profesor Adam Kleczkowski, kierownik katedry germanistyki i długoletni współpracownik i przyjaciel profesora Dyboskiego (AUJ, S II 619 Kleczkowski A.)³. W piśmie do Ministerstwa Oświaty z 5 IX 1945 r. podkreślał on, że w Seminarium Anglistycznym UJ pracuje jedynie jedna starsza asystentka i kilku asystentów wolontariuszy, prosząc o utworzenie etatu młodszej asystentki dla Janiny Lutosławskiej. Braki kadrowe były tak duże, że zdecydowano się powołać na to stanowisko Lutosławską, wybijającą się wiedzą i umiejętnościami studentkę II roku anglistyki. Pomimo poparcia dziekana wydziału prof. Jana Dąbrowskiego, drugiego płatnego etatu nie udało się pozyskać. Dopiero z dniem 1 XII 1945 r. na stanowisko kontraktowej

---

² Na temat Stanisławskiego zob. szerzej: Podhajecka 2016, ss. 337–340; Podhajecka 2018, ss. 298–292.

³ O ich wzajemnych przedwojennych relacjach pisałem w innym miejscu: Pudłocki 2018a, ss. 328–334.

młodszej asystentki została powołana dr Krystyna Michalik-Nedelković – przedwojenna asystentka R. Dyboskiego, która jesienią tego roku wróciła do Krakowa z przymusowej emigracji w Jugosławii (AUJ, AWH, WHm70; S II 619 Michalik K.). Była ona, obok M. Laskowskiej, osobą, która spajała organizacyjnie powojenną anglistykę. Warto dodać, że obie asystentki – M. Laskowska i K. Michalik-Nedelković – przed wojną odbyły studia nie tylko w Krakowie, ale dzięki wsparciu Fundacji Kościuszkowskiej również w USA. Niestety, ich dorobek naukowy był znikomy, ponieważ całą swoją uwagę skupiły na pracach administracyjno-dydaktycznych (Pudłocki 2014, ss. 119–133).

Trudno się dziwić, że zrozpaczona zaistniałą sytuacją Laskowska jesienią 1945 r. w takich słowach pisała do Stephena Mizwy: „At the present moment we have no professor, no competent assistants, no books, and no furniture” (KFA, KF XXXII.35 Grantees from Poland. Maria Laskowska-Michalska, 1959–1960. List M. Laskowskiej do S. Mizwy [niedatowany, przed 26 XI 1945 r.]). Słowa te oddają problemy, z jakimi przyszło się zmierzyć u progu nowego roku akademickiego.

W obliczu śmierci Romana Dyboskiego i Andrzeja Tretiaka stanowiska kierowników katedr anglistycznych w Krakowie i Warszawie wakowały. Do Poznania powrócił Bernard Massey – Anglik, już przed wojną zatrudniony jako kontraktowy profesor. W Warszawie, Lublinie, Wrocławiu, Łodzi i Toruniu starano się na bieżąco sprostać brakom kadrowym, powierzając wykłady uczonym z nauk pokrewnych (np. w Warszawie byli to polonista Waclaw Borowy czy filozof Władysław Tatarkiewicz, był też Tytus Benni, który prowadził zajęcia z fonetyki). W Krakowie podjęto próbe, by katedrę objął Władysław Tarnawski, jedyny z przedwojennych profesorów anglistów, pracujący na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, który po ekspatriacji chwilowo mieszkał w Przemyślu. Był on człowiekiem już niemłodym, schorowanym, a i nieposiadającym talentów organizacyjnych i oratorskich swego poprzednika. Cieszył się jednak dużym autorytetem naukowym jako przedwojenny twórca anglistyki lwowskiej, a także tłumacz Szekspira. Był, jak się powszechnie uważa, najlepszym żyjącym anglistą w kraju (Kleczkowski 1948, s. 28).

Na posiedzeniu 29 IX 1945 r. Rada Wydziału Humanistycznego UJ wybrała komisję do obsadzenia wakującego stanowiska kierownika katedry. Komisja w składzie: Tadeusz Lehr-Splawiński, Adam Kleczkowski, Tadeusz Sinko, Stanisław Wędkiewicz, Mieczysław Brahmer, Zdzisław

Jachimecki i Stanisław Pigoń uchwaliła 12 X 1945 r., aby powołać na kierownika katedry właśnie Tarnawskiego i nie rozpisywać ankiety, ponieważ kandydat był profesorem szkoły akademickiej. Potwierdziła to na zebraniu 16 XI 1945 r. Rada Wydziału Humanistycznego, uchwalając powołanie go na profesora zwyczajnego (AUJ, S III 246 Tarnawski W). Tarnawski, zostawiwszy rodzinę w Przemyślu, przyjechał do Krakowa i od listopada rozpoczął wykłady. Nominacja na profesora zwyczajnego podpisana została przez Bolesława Bieruta 12 VI 1946 r., a oficjalnie obowiązki służbowe anglista objął 1 VIII 1946 r. (AUJ, S III 246 Tarnawski W).

Tarnawski już w grudniu 1945 r. zaczął się angażować w sprawy organizacyjne katedry. 18 grudnia prosił o mianowanie Laskowskiej adiunktem, a Michalik-Nedelković – asystentką. W piśmie z 24 II 1946 r. sugerował, by przydzielić do seminarium anglistycznego Claire Grece-Dąbrowską – Angielkę, absolwentkę University of Durham, która, przeprowadziwszy się w 1938 r. wraz z mężem do Polski, była zaangażowana w tajne nauczanie angielskiego w czasie okupacji niemieckiej (AUJ, WHm70).

Poza Laskowską i Michalik-Nedelković grono nauczycielskie było niewielkie. Dużym autorytetem cieszył się lektor Stanisławski, który proseminarium dla studentów anglistyki prowadził już od 1928 r. i który również angażował się w tajny UJ. Zajęcia prowadził też Franciszek Ksawery Pusłowski – hrabia, tłumacz, kolekcjoner, dyplomata oraz poeta⁴, a potem do stałego zespołu dołączyła wspomniana C. Grece-Dąbrowska. W roku akademickim 1945/46 tzw. siły pomocnicze Seminarium Filologii Angielskiej UJ tworzyli: 1) lektorzy: K. Michalik-Nedelković, J. Stanisławski, 2) adiunkt: M. Laskowska, 3) młodsza asystentka: K. Michalik-Nedelković⁵, 4) asystenci wolontariusze: M. Słupińska, P. Mroczkowski, M. Stablewska, M. Buyno, C. Grece-Dąbrowska, oraz bibliotekarze: A. Iżycki i G. Sinko (AUJ, WHm70). Jak pisał 18 II 1946 r. dziekan Wydziału Humanistycznego UJ prof. Jan Dąbrowski, popierając w Ministerstwie Oświaty podanie mgr. Mroczkowskiego o stypendium zagraniczne:

---

⁴ Na jego temat zob. więcej: Lednicki 1967, ss. 114–142.

⁵ K. Michalik-Nedelković wymieniana jest w wykazie pracowników jako młodsza asystentka i lektor.

Panuje obecnie dotkliwy brak wyszkolonych anglistów wyrażający się przede wszystkim w fakcie, że nie mamy obecnie w Polsce habilitowanych docentów z tej dziedziny. Wyszkolenie pracowników naukowych z dziedziny anglistyki jest zatem sprawą pilną (AUJ, WHm70).

Mroczkowski, pracujący pod kierunkiem W. Tarnawskiego nad doktoratem, był zatrudniony na uczelni jedynie do marca 1946 r., prowadząc seminarium z twórczości Geoffreya Chaucera. Równocześnie był lektorem w Akademii Górniczej w Krakowie i nauczycielem w miejscowym III Gimnazjum i Liceum. Następnie przebywał w Londynie, a potem – dzięki wsparciu Fundacji Kościuszkowskiej – na amerykańskim Uniwersytecie Notre Dame w stanie Indiana (KFA, KF XXXII.32 Scholarship application from Poland. Przemysław Mroczkowski, 1946–1963; AUJ, S III 246 Mroczkowski P.)⁶. K. Michalik-Nedelković, w liście z 17 I 1946 r. do znanego jej osobiście od lat Stephena Mizwy, w takich słowach charakteryzowała ówczesne problemy krakowskiej anglistyki:

[...] I didn't find Prof. Dyboski any more. No need to tell you that this has been one of the greatest personal losses to me, to all of us, who knew him and had the privilege of working with him. His place is taken now by Prof. Tarnawski, formerly of Lwów, but the English Department will never forget our Prof. Dyboski. The English Department has now ten times as many students as in 1939, and so the teaching staff is correspondingly larger. I am second lecturer, the first is Mr. Stanisławski, whom you remember perhaps. Miss Laskowska is the most efficient assistant we ever had, we also have some students-assistants and a librarian. Everybody is doing his or her best, in spite of all sorts of difficulties. But we have no books, that is our greatest handicap at present (KFA, J. MacCracken Files. List K. Nedelković z domu Michalik do S. Mizwy z 17 I 1946 r.).

---

⁶ Korespondencję Mroczkowskiego z pobytu w USA zob. m.in. w: Archiwum Uniwersyteckie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (dalej: AKUL), A 293 Przemysław Mroczkowski.

3. Próba stabilizacji za kierownictwa Władysława Tarnawskiego

Jesienią 1946 r. wydawało się, że pierwsze problemy organizacyjne i kadrowe krakowskiej anglistyki zostały opanowane. Co więcej, liczba osób studiujących była o wiele większa niż przed wojną. Ten stan rzeczy mógł napawać optymizmem co do przyszłości kierunku. O ile do 1939 r. anglistyka miała maksymalnie 30 kandydatów (a często mniej), tak 5 IX 1945 r. A. Kleczkowski donosił władzom, że na kierunek zapisało się już 200 słuchaczy. Kilka miesięcy później, 11 I 1946 r. Laskowska i Tarnawski informowali rektora UJ, że liczba studentów wynosi 340 osób (70 początkujących, 70 średnio zaawansowanych, 150 na pro-seminarium i 50 na seminarium) (AUJ, WHm70). W roku akademickim 1946/1947 na wykłady Tarnawskiego zapisało się 481 słuchaczy, co stanowiło ok. 16% studentów Wydziału Humanistycznego (AUJ, S III 246 Tarnawski W).

Duży, prawie dziesięciokrotnie większy niż przed wojną nabór na studia anglistyczne na UJ wymuszał na władzach uczelni poszerzenie kadry dydaktycznej (Perkowska 2001). Na posiedzeniu komisji Wydziału Humanistycznego 3 VII 1946 r. zebrani profesorowie: dziekan Jan Dąbrowski, Władysław Tarnawski, Mieczysław Malecki i Adam Kleczkowski postanowili zaopiniować pozytywnie na etatowych lektorów języka angielskiego Jana Stanisławskiego i dr Krystynę Michalik-Nedelković. Dodatkowo postulowano, aby studenci mogli korzystać z lektoratów włoskiego, rosyjskiego i niemieckiego (AUJ, WHm90). Sprawa była pilna, bo liczba godzin nauki języków była zbyt mała wobec rosnącego zapotrzebowania. Co więcej, fakt, że studenci w czasie II wojny światowej nie mieli możliwości doskonalenia swoich umiejętności językowych, oznaczał, że ich znajomość angielskiego była słaba. Dzięki wsparciu Fundacji Kościuszkowskiej, a także osobistemu zaangażowaniu Laskowskiej i Michalik-Nedelković, udało się pozyskać do pracy dydaktycznej od początku października 1946 r. młodego stypendystę fundacji. Był nim James MacCracken – absolwent Wesleyan University w Middletown w stanie Connecticut (College of Liberal Arts).

Amerikanin był doskonałym wyborem, co miały pokazać najbliższe miesiące. Nie tylko wzmocnił on potencjał dydaktyczny anglistyki, ale i zacieśnił współpracę z nowojorską fundacją, co przyniosło

różnorodne korzyści dla rozwoju katedry. MacCracken nie krył swego początkowego entuzjazmu dla pobytu w Krakowie:

My interview with Professor Tarnawski was successful to an alarming degree. [...] My schedule calls for two lectures a week in the largest lecture room of the University – seating several hundreds – on American literature. That title is the only restriction of the type of lecture that I am to present. The planning and material of the course have been left to my discretion. It is something from a wonderfully fantastic dream. Yet I quake when I think of standing in the same lecture room as men like Copernicus have and talking to so many people, many of whose sole ideas about American literature will come from my words. It is a great privilege and an even greater responsibility (KFA, J. MacCracken Files. List J. MacCrackena do S. Mizwy z 14 X 1946 r.).

Tarnawski, w piśmie z 16 X 1946 r. do dziekana Wydziału Humanistycznego UJ, proponował następujący przydział zajęć dla Amerykanina: 2 godziny wykładów literatury amerykańskiej i 10 godzin ćwiczeń lektorskich w każdym trymestrze. Sugerował płacę na poziomie lektora etatowego, gdyż MacCracken nie miał żadnych funduszy na utrzymanie. Owszem, Fundacja Kościuszkowska pokryła koszty jego podróży, ale – jak się okazało – nic więcej. Tarnawski motywował swoją prośbę dużą liczbą studentów na anglistyce (448) i potrzebą dodatkowych sił fachowych (AUJ, WHm90).

MacCracken bardzo szybko zaaklimatyzował się w Krakowie. Równocześnie był bardzo zdziwiony specyficzną angielszczyzną miejscowych nauczycieli języka angielskiego, choć na czym ta specyfika miała polegać, nie precyzował. Wyjątkiem była kadra anglistyki. Warto przy tym zaznaczyć, że pracownicy katedry prowadzili zajęcia wyłącznie w języku polskim (KFA, J. MacCracken Files. List J. MacCrackena do S. Mizwy z 6 XI 1946 r.). Było to regułą w ówczesnym systemie nauczania języków obcych w Polsce. Jedyną osobą, która poza Amerykaninem prowadziła zajęcia po angielsku, była C. Grece-Dąbrowska.

[She] is an Englishwoman who married here and manages to teach in addition to taking care of a home and her

two children – and me. Mrs Dombrowska⁷ and I are the only two who give lectures in English. [...] The result is that many of numerous English teachers in Krakow attend Mrs. Dombrowska's lectures and mine. Mrs. Dombrowska doesn't really lecture though – she teaches seminar groups in English literature (KFA, J. MacCracken Files. List J. MacCrackena do S. Mizwy z 6 XI 1946 r.).

Warto podkreślić, że wzmocnienie potencjału kadrowego, a tym samym oferty dydaktycznej, nie było równoznaczne z rozwojem badań naukowych. Młodszy pracownicy ich nie prowadzili lub robili to dorywczo, publikując teksty o niewielkim znaczeniu dla nauki. Również profesor Tarnawski pisał głównie artykuły popularnonaukowe; druk poważniejszych studiów przerwało jego aresztowanie.

Tarnawski, osiadłszy w Krakowie, zaangażował się także w działalność Polskiej Akademii Umiejętności. Jeszcze 30 IV 1945 r. profesorowie: Roman Dyboski, Tadeusz Sinko i Tadeusz Kowalski zaproponowali jego kandydaturę na członka korespondenta I Wydziału PAU (AN PAU/PAN, sygn. KSG 176/45). Nie udało mi się ustalić, dlaczego jego kandydatura nie została rozpatrzona pozytywnie. Dnia 2 X 1946 r. na członka korespondenta zgłosili go Waclaw Borowy, Tadeusz Kowalski, Stanisław Pigoń i Tadeusz Sinko, pisząc w uzasadnieniu m.in.: „W czasie wojny przetłumaczył prof. Tarnawski całego Szekspira i zamierza go wydać z komentarzem naukowym. Po śmierci R. Dyboskiego i A. Tretiaka jest to jedyny w Polsce dziś uczony anglista”. Pięć dni później Jerzy Kuryłowicz argumentował swoją propozycję nadania Tarnawskiemu tytułu członka korespondenta PAU w następujący sposób:

Obecnie posiada Prof. Tarnawski w swej tece cały szereg dłuższych prac – monografie o Scotcie (którą oddał do druku w roku jubileuszowym, ale wycofał dla uzupełnienia w związku z ukazującymi się do 1938 r. drukami Scotta); historię najnowszej powieści angielskiej (od r. 1890 do 1939), opartą na własnych studiach; całkowity przekład Szekspira (którego zasady omawiał Prof. Tarnawski na dwóch tajnych wojennych posiedzeniach lwowskiego Towarzystwa

---

⁷ MacCracken kilkakrotnie w liście błędnie napisał jej nazwisko.

Naukowego); obszerną monografię, którą chce wraz z nim ogłosić, owoc pracy całego życia; dłuższe partie przynależne do III tomu historii literatury angielskiej.

W sierpniu b.r. zaproszony był Prof. Tarnawski na Konferencję Szekspirowską w Stratfordzie, gdzie miał wygłosić publiczny odczyt *Szekspir w Polsce* (w serii *Shakespeare in Europe*) i naukowy referat *Romeo and Juliet and A Midsummer Night's Dream as twins plays*. Niestety z przyczyn od siebie niezależnych nie mógł pojechać.

Jako członek zwyczajny Lwowskiego Towarzystwa Naukowego pełnił przez szereg lat obowiązki sekretarza I Wydziału (AN PAU/PAN, sygn. SG 644/46).

Tarnawski na zebraniu Komisji Filologii Zachodnich PAU wygłosił referat „*Romeo i Julia a Sen nocy letniej jako sztuki bliźniacze*”. Streszczenie referatu zostało ogłoszone w *Sprawozdaniach czynności i posiedzeń PAU* (1946, t. 47, nr 8, ss. 276–280). Twórczość powojenna Tarnawskiego z powodu krótkiego okresu działalności naukowej ogranicza się jedynie do kilkunastu artykułów. Oprócz tekstów do przemyskich *Nonych Horyzontów*, pisał głównie do *Tygodnika Powszechnego* i *Tygodnika Warszawskiego*. W większości były to teksty popularnonaukowe (Rożnowska-Szymczakowa 1993/1994). Dopiero po śmierci światło dzienne ujrzały niektóre jego przekłady Szekspira (Shakespeare 1995; Macaulay 1995; Tarnawski 1997a; 1997b)⁸.

Nieoczekiwanie 4 XII 1946 r. Tarnawski został aresztowany przez Urząd Bezpieczeństwa. Wiadomo, że prowadził on aktywną działalność w konspiracji niepodległościowej jako wiceprezes Komitetu Ziemi Wschodnich. O ile początkowo ludzono się, że sędziwy profesor zostanie zwolniony z więzienia, w październiku 1947 r. nadzieje te zostały całkowicie przekreślone. Skazany na 10 lat więzienia, Tarnawski zmarł w więzieniu na Mokotowie 4 IV 1951 r. (Pudłocki 2005, s. 107; 2015, ss. 111–124).

---

⁸ Najważniejsze przekłady i opracowania Tarnawskiego córka Joanna przekazała Bibliotece Jagiellońskiej.

4. Warunki do pracy dydaktycznej

Aresztowanie Tarnawskiego skomplikowało i tak trudną sytuację krakowskiej anglistyki. Poza problemami kadrowymi, również i warunki do pracy dydaktycznej były nie do pozazdroszczenia. Seminaria filologii angielskiej i romańskiej mieściły się razem przy ul. Piłsudskiego 8 (od 1948 r. Manifestu Lipcowego), na II piętrze. Były to zaledwie: jedna sala wykładowa, lektorium, biblioteka z wypożyczalnią, magazyn biblioteczny z pracownią oraz pokój asystentów. Łącznie: 3 małe pokoje i 2 większe – bez łazienki i dostępu do bieżącej wody. Wykłady odbywały się w Collegium Novum. W maju 1949 r. prof. Kleczkowski prosił władze uczelni o wygospodarowanie na potrzeby seminarium lokalu, składającego się z sali wykładowej na 100 studentów, drugiej na 60 słuchaczy oraz z części gospodarczej, obejmującej łazienkę i ubikację, nie wspominając o dodatkowych mniejszych pomieszczeniach. Uzasadniał, że ćwiczenia (46 godzin tygodniowo) odbywają w jednej przepelnionej sali o wymiarach 5×6 m, nie wspominając o innych zajęciach, których nie ma gdzie zorganizować (AUJ, WHm70).

O problemach krakowskiej anglistyki M. Laskowska, K. Michalik-Nedelković i J. MacCracken informowali na bieżąco Stephena Mizwę. Nie bez przyczyny. Fundacja Kościuszkowska w okresie dwudziestolecia międzywojennego mocno przyczyniła się do wsparcia zarówno anglistyki, jak i całego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Liczono m.in. na to, że dyrektor wykonawczy fundacji zdobędzie potrzebne fundusze na zakup książek, niezbędnych do prowadzenia zajęć na odpowiednim poziomie. Brak fachowej literatury był przez lata bolączką krakowskiej anglistyki. Angliści mogli liczyć na pomoc w tej sprawie także ze strony British Council, choć nie była ona tak rozległa.

Trzeba podkreślić, że udział Fundacji Kościuszkowskiej w zaopatrzeniu polskich uczelni w anglojęzyczne książki po wojnie był ogromny (Sroka 2016; Knuth 2006). W dużej mierze było to zasługą Jamesa MacCrackena. Widząc trudności w dostępie do literatury, Amerykanin wszelkimi możliwymi sposobami zabiegał o wysyłkę książek do Polski. Był to stale powtarzający się motyw w jego listach do Mizwy. Co więcej, podkreślał, że sytuacja seminariów anglistycznych w Toruniu i we Wrocławiu była jeszcze gorsza niż w Krakowie, dlatego prosił, by Fundacja nie zapominała i o nich. MacCracken pośredniczył jednak nie tylko w zdobywaniu książek dla anglistów – 3 III 1947 r. donosił, że prześle Mizwie

listę publikacji, które mieli na ręce M. Laskowskiej przesłać uniwersytecy lekarze, ekonomiści i psycholodzy (KFA, J. MacCracken Files. Listy J. MacCrackena do S. Mizwy z 6 XII 1946 r., z 3 III, 24 IV, 25 IX 1947 r.).

MacCracken zdawał sobie sprawę, że większość przydatnych lektur przybędzie do Polski za późno, by mógł z nich skorzystać on sam. Uważał jednak, że po jego wyjeździe będą one przydatne dla kolejnych stypendystów, a także, rzecz jasna, dla studentów (KFA, J. MacCracken Files. List J. MacCrackena do S. Mizwy z 16 XI 1946 r.). Część zdobytych pieniędzy przeznaczył nawet na zrobienie półek do biblioteki seminarium angielskiego. Dzięki zaangażowaniu prywatnych funduszy pozyskanych przez MacCrackena już w połowie grudnia 1946 r. dostęp do książek zdecydowanie się poprawił (KFA, J. MacCracken Files. List J. MacCrackena do S. Mizwy z 6 XII 1946 r.). W październiku 1947 r. z Nowego Jorku przybyło 17 pak książek z Fundacji Kościuszkowskiej (AUJ, WHm70). W listopadzie 1948 r. stan księgozbioru oceniano na 7000 książek, z czego 3000 stanowiło dary nowojorskiej fundacji. W styczniu 1951 r. w bibliotece było około 8000 skatalogowanych pozycji oraz około 1000 nieskatalogowanych. Pomimo stopniowego zamykania kierunku, jeszcze w ostatnim roku funkcjonowania katedry dokonywano zakupów książek z Wielkiej Brytanii.

Równocześnie czyniono starania o poprawę sytuacji lokalowej. W maju 1949 r. opiekun seminarium prosił władze uniwersytetu o wygospodarowanie co najmniej dwóch osobnych pomieszczeń na zbiory: jednego na książki i wypożyczalnię, a drugiego na czytelnię dla studentów. Odzew władz był minimalny – zasłaniano się problemami lokalowymi, które dotyczyły również i inne kierunki. Kierownicy poszczególnych katedr wcale nie mieli też ochoty dzielić się pomieszczeniami, które i dla nich były niewystarczające.

Co roku proszono również władze uczelni o wygospodarowanie funduszy na opłacenie bibliotekarzy, pracujących – jako wolontariusze – przez 5 godzin dziennie. Dyżury w bibliotece pełnił od 1945 r. Grzegorz Sinko, a potem w roku akademickim 1947/1948 Alfred Reszkiewicz (AUJ, WHm70; S III 76). Pierwszy z nich, po ukończeniu studiów, podjął pracę na Uniwersytecie Wrocławskim, gdzie obronił doktorat. Kolejne lata spędził na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie specjalizował się w historii literatury angielskiej, a także historii i teorii dramatu (Kuźnicka 2012, ss. 143–210). O Reszkiewiczzu szerzej piszę w dalszej części artykułu.

5. Działalność bez kierownika – czasy Adama Kleczkowskiego i Jerzego Kuryłowicza

Braki lokalowe i trudności w dostępie do literatury nie były jedynymi problemami, z jakimi musieli się borykać pozostawieni bez kierownika pracownicy krakowskiej anglistyki. Okazało się, że kłopoty były nawet w komunikacji z prof. A. Kleczkowskim, ponownie powołanym na tymczasowego opiekuna katedry. W liście z 1 VI 1947 r. MacCracken przekazywał Mizwie, że Kleczkowski miał pewnego dnia wprost krzyknąć na Laskowską, obwiniając ją nie tylko o „podkradanie” studentów germanistycy, ale i o mizerne wyniki naukowe pracowników katedry (KFA, J. MacCracken Files. List J. MacCrackena do S. Mizwy z 1 VI 1947 r.). Jakkolwiek było w rzeczywistości, profesor Kleczkowski nie był jednak bez racji. Nietrudno zauważyć, że w pierwszych latach powojennych skupiono się głównie na odbudowie potencjału dydaktycznego katedry. Zaniedbano prawie zupełnie prowadzenie badań naukowych i udział w życiu naukowym, choćby w ramach Polskiej Akademii Umiejętności, do czego Kleczkowski zachęcał anglistów. Stanisławski wprawdzie kontynuował prace nad wydawaniem słowników polsko-angielskich, ale tworzenie słowników dwujęzycznych nie było nigdy traktowane jako działalność *stricte* naukowa⁹. F.K. Puśłowski zasłynął jako tłumacz i poeta, choć i to nie jest działalnością typowo naukową. W tym czasie opublikował drukiem jedynie streszczenie pracy o Dancie Gabriele Rossettim w *Sprawozdaniach PAU* z 1948 r. Podobno na przełomie lat 40. i 50. K. Michalik-Nedelković pracowała nad biografią Theodore’a Dreisera, współczesnego powieściopisarza amerykańskiego, a także nad słownikiem polsko-angielskim, ale w obu przypadkach bez wymiernych efektów (AUJ, WHm 91).

Paradoksalnie, mimo kumulujących się problemów, stale rosła liczba studentów. W roku akademickim 1947/1948 na anglistykę zapisało się 384 studentów (z czego 64 na pierwszy rok). W piśmie z 14 X 1948 r. wykazywano liczbę 440 słuchaczy (I rok – 80, II rok – 120, III rok – 130, IV rok – 110), a z 2 V 1949 r. – już 500 (AUJ, WHm 70). Wymagało

---

⁹ Stanisławski w tych latach opublikował m.in. *English correspondence and commercial English* (1946) oraz dwutomowy podręcznik gramatyki angielskiej, *Gramatyka angielska dla zaawansowanych* (1951–1952), ale i te wydawnictwa należy traktować jako opracowania praktyczne. Zob. szerzej: Podhajecka 2016, ss. 337–340.

to poszerzania kadry dydaktycznej i pozyskiwania nowych funduszy na rozwój kierunku.

Do grona pracowników uczelnianej anglistyki jesienią 1948 r. dołączyła Phyllis MacKenzie Gierlotka, której powierzono ćwiczenia konwersacyjne. Była ona Szkotką, pracującą wcześniej w szkolnictwie średnim w Wielkiej Brytanii, która w 1948 r. przeprowadziła się do Polski. Od roku akademickiego 1949/1950 zajęcia z fonetyki angielskiej przejął mgr Wiktor Jassem, który w roku 1947/1948 studiował fonetykę w University College London. W tym czasie zajęcia objęła też Janina Jaślan, absolwentka miejscowej anglistyki. Obok Jassem, późniejszego profesora Uniwersytetu Poznańskiego (zwolnionego w 1968 r. z przyczyn politycznych), a następnie Polskiej Akademii Nauk, drugim najwybitniejszym wykładowcą w schyłkowym okresie funkcjonowania powojennej krakowskiej anglistyki był Alfred Reszkiewicz. W roku 1947 uzyskał on roczne stypendium Fundacji Kościuszkowskiej na studia w University of Notre Dame (Indiana), gdzie w roku akademickim 1948/49 otrzymał tytuł magistra (M.A.) za pracę poświęconą grafonemice staroangielskiej. Po powrocie do kraju uzyskał także magisterium na UJ (1949). Od 1 I 1950 r., dzięki wstawiennictwu Jerzego Kuryłowicza, Reszkiewicz został zatrudniony jako ostatni asystent przy katedrze filologii angielskiej. Już po zamknięciu studiów anglistycznych na UJ i przeniesieniu do Warszawy Reszkiewicz obronił u Kuryłowicza doktorat pt. *Qualitative Values of Old English Digraphs* (AUJ, WHm 70; <http://www.yek.me.uk/jassem03.html>; <http://wa.amu.edu.pl/wa/node/7256>; <http://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/alfred-reszkiewicz>)¹⁰.

W czerwcu 1947 r. habilitował się na Uniwersytecie Jagiellońskim dr Tadeusz Grzebieniowski. Niestety, nie otrzymał on docentury etatowej w UJ. Swoją gotowość przeniesienia się do Krakowa uzależnił od otrzymania 3-pokojowego mieszkania, czego uczelnia nie była w stanie mu zapewnić. Grzebieniowski pozostał pracownikiem Uniwersytetu Łódzkiego, a do Krakowa dojeżdżał jedynie na zajęcia zlecone (AUJ, WHm 70).

Dodatkowo zatrudniono Irenę Rachton – stypendystkę polskiego Ministerstwa Oświaty i absolwentkę Uniwersytetu Kalifornijskiego.

---

¹⁰ O bezpośredniej pomocy MacCrackena w uzyskaniu przez Reszkiewicza stypendium do USA zob. szerzej: Pudłocki 2018b.

Przebywała ona w Krakowie od końca stycznia 1947 r., nie tylko wspierając dydaktycznie miejscową anglistykę, ale także studiując polską literaturę i sztukę (KFA, J. MacCracken Files. List J. MacCrackena do S. Mizwy z 3 II 1947 r.). MacCracken pisał jednak o niej w mało pochlebnych słowach:

Rachton is here for a second year, to the dismay of Maryśka [Laskowska – T.P.] and me. She will be handling six hours of conversation classes for the coming year (KFA, J. MacCracken Files. List J. MacCrackena do S. Mizwy z 26 VIII 1947 r.).

O problemach, z którymi borykała się krakowska anglistyka, MacCracken donosił Mizwie 11 X 1947 r.:

Thanks to inefficiency of planning et al, plus no professor, we have been having a pretty rough time of it. The head of the German Department is still acting head of our department and his actions are such that it makes me hope fervently that he is not considered a representative of the finer type of intellectual or an example of a good professor. Professor Tarnawski's trial has just been concluded and he has been given five years plus loss of all property and citizenship rights for being an officer in a political party when he was in Wilno¹¹ that was scheming to overthrow the government. Professor Grzebieniowski of Łódź will be unable to come to us this year as our professor because he can't find an apartment and because the new policy of assigning professors where there is a need for them by the Ministry of Education has gone into effect and keeps him at Łódź. Grzebieniowski was also refused a passport for travel to England (KFA, J. MacCracken Files. List J. MacCrackena do S. Mizwy z 11 X 1947 r.).

Nieustanne problemy kadrowe, rozwiązywane dorywczo, utrudniały realizację zajęć dydaktycznych. Paradoksalnie oferta dydaktyczna wcale

---

¹¹ Powinno być: Lwów.

nie była uboga. Plan programu studiów z roku 1947/1948 obejmował następujące ćwiczenia i wykłady: I rok: doc. Roman Stopa – fonetyka ogólna (3 godz. tygodniowo), dr K. Michalik-Nedelković – fonetyka angielska (3 godz. tygodniowo), lektorat dla średnio zaawansowanych (2 godz. tygodniowo) oraz zarys literatury angielskiej (2 godz. tygodniowo), J. Stanisławski – gramatyka opisowa języka angielskiego (2 godz. tygodniowo), I. Rachton – ćwiczenia w mowie potocznej (2 godz. tygodniowo). II rok: nieobsadzony wykład z historii Anglii (2 godz. tygodniowo), M. Laskowska, M. Słupińska, C. Dąbrowska, M. Stablewska – proseminarium literackie do wyboru (2 godz. tygodniowo), J. Stanisławski – „composition”, tzn. ćwiczenia stylistyczne i składniowe (2 godz. tygodniowo), I. Rachton – ćwiczenia w mowie potocznej (2 godz. tygodniowo), J. MacCracken – kurs „Rozwój cywilizacji amerykańskiej” (2 godz. tygodniowo). III rok: M. Laskowska, M. Słupińska, C. Dąbrowska, M. Stablewska – proseminarium literackie do wyboru (2 godz. tygodniowo), J. Stanisławski – „composition” (2 godz. tygodniowo), C. Grece-Dąbrowska – ćwiczenia z literatury angielskiej (2 godz. tygodniowo), J. MacCracken – „American Literature” (2 godz. tygodniowo) oraz „Rozwój cywilizacji amerykańskiej” (2 godz. tygodniowo), I. Rachton – ćwiczenia w mowie potocznej (2 godz. tygodniowo) oraz 2-godzinne nieobsadzone seminarium anglistyczne. IV i ostatni rok studiów obejmował: kontynuację seminarium (brak kandydata), a także zajęcia z C. Grece-Dąbrowską – ćwiczenia z literatury angielskiej (2 godz. tygodniowo) oraz „Advanced Idiomatic English” (2 godz. tygodniowo), a także ćwiczenia z J. MacCrackinem – „Creative Writing” (2 godz. tygodniowo). Ostatecznie 14 XI 1947 r. Rada Wydziału Humanistycznego UJ zwróciła się z prośbą do Ministerstwa Oświaty, by zgodziło się zapłacić za wakaty: 4 godziny ćwiczeń z renesansu angielskiego prowadzonych przez C. Grece-Dąbrowską oraz 4 godziny ćwiczeń z lektury angielskiej (Szekspir i Scott), które prowadził F.K. Pusłowski (AUJ, WHm 70). Należy dodać, że program studiów był znacznie bogatszy niż za czasów Dyboskiego¹²; zajęcia z literatury amerykańskiej były pierwszymi tego typu w Polsce. Dodatkowe koszty uzasadniano następująco:

---

¹² O zajęciach prowadzonych przez lektorów języka angielskiego w okresie międzywojennym zob.: M. Podhajcka 2018, ss. 283–293.

Obecny stan na anglistyce, gdzie nie ma od r. 1946 r. profesora jest katastrofalny. Uczniowie¹³ uczęszczają na lektora i ćwiczenia, ale nie mają wykładów – oprócz wykładów z literatury amerykańskiej – i nie mają kierownictwa naukowego (AUJ, WHm 70).

Prace magisterskie na przełomie lat 40. i 50. XX w. pisane były pod opieką różnych specjalistów. Byli nimi Tadeusz Grzebieniowski, Przemysław Mroczkowski, Juliusz Kleiner, ówczesny kierownik Katedry Historii Literatury Polskiej, a także Jerzy Kuryłowicz, kierownik Katedry Językoznawstwa Ogólnego. Ten ostatni został mianowany nowym opiekunem katedry filologii angielskiej po śmierci Adama Kleczkowskiego 17 XI 1949 r. (AUJ, WHm70). Joanna Tarnawska, córka profesora Tarnawskiego, wspominała, że w jej przypadku opieka Mroczkowskiego nad pracą była czysto nominalna; pomocą służyła jej przede wszystkim dr Krystyna Michalik-Nedelković, która też zastępowała promotora podczas obrony. Kuryłowicz, w przeciwieństwie do Kleczkowskiego, miał większą styczność ze studentami anglistyki i nie ograniczał się tylko do kierowania zespołem wykładowców, lektorów i sił pomocniczych. Tak wspominała go J. Tarnawska: „Prof. Kuryłowicza studenci traktowali jako sławę językową. Jego wykłady z gramatyki historycznej, mimo trudnego tematu, były prowadzone bardzo interesująco i cieszyły się ogromnym wzięciem” (Tarnawska 2016).

Kiedy latem 1948 r. MacCracken powrócił do USA, na stanowisku w Krakowie zastąpiła go przez rok kolejna stypendystka Fundacji Kościuszkowskiej Ellen Galvin, absolwentka Vassar College (AUJ, WHm 70). Warto dodać, że dzięki osobistemu wsparciu MacCrackena i współpracy z fundacją w powojennych latach ze stypendiów naukowych do USA skorzystali nie tylko wspomniani już P. Mroczkowski i A. Reszkiewicz, ale także Janina Lutosławska i Antonina Trybuś (Pudłocki 2018b). Wydawać by się zatem mogło, że mimo trudności anglistyka przetrwa okres wakatu na stanowisku kierownika katedry. Liczba studentów, różnorodność oferowanych zajęć i ich obsada pozwalały żywić taką nadzieję.

Wielkim zaskoczeniem była zatem decyzja Ministerstwa Oświaty z 18 VI 1949 r. Na prośbę rektoratu o zatwierdzenie ćwiczeń zleconych

---

¹³ W ówczesnym czasie nierzadko studentów nazywano uczniami.

ministerstwo poinformowało władze uczelni, „że do czasu obsadzenia katedry Filologii Angielskiej nie zgadza się na kontynuowanie studiów anglistycznych” (AUJ, WHm 70). Już 7 VII 1949 r. dziekan Wydziału Humanistycznego UJ postawił wniosek o powołanie dra Przemysława Mroczkowskiego, wychowanka uczelni, na zastępcę profesora, by chociaż w jakiś sposób zapewnić wykłady. Ostatecznie ministerstwo wyraziło zgodę, by obowiązujące wykłady i ćwiczenia prowadzić w ramach godzin zleconych i tylko na takiej zasadzie od grudnia 1949 r. zatrudniono Mroczkowskiego, który pracował wówczas na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Dojeżdżał on regularnie z Lublina. Decyzję o zamknięciu kierunku utrzymano, co doprowadziło do wstrzymania naboru nowych roczników i stopniowym wygaszaniu anglistyki (AKUL, A 293 P. Mroczkowski; AUJ, S III 246 Mroczkowski P).

6. Zakończenie

Okres bezpośrednio po zakończeniu II wojny światowej to czas próby dla studiów anglistycznych na Uniwersytecie Jagiellońskim. Śmierć Dyboskiego, aresztowanie Tarnawskiego i fakt, że nie udało się zapelnąć wakatu na stanowisku kierownika katedry, nie ułatwiały funkcjonowania miejscowej anglistyce. Pozostali pracownicy stanęli przed ogromnymi wyzwaniami organizacyjnymi. Skupili się głównie na pracach administracyjno-dydaktycznych, wychodząc z założenia, że w pierwszej kolejności muszą zadbać o podstawowe funkcjonowanie katedry. Siłą rzeczy odbiło się to na badaniach, zwłaszcza że nie udało się na stałe w tym czasie pozyskać do Krakowa ani Tadeusza Grzebieniowskiego, ani Przemysława Mroczkowskiego. Obaj byli pierwszymi kontynuatorami badań naukowych prowadzonych przez Romana Dyboskiego i Władysława Tarnawskiego, z czasem przewyższając w niektórych aspektach swoich mistrzów. Kilka osób związanych z ówczesną krakowską anglistyką – Alfred Reszkiewicz, Grzegorz Sinko czy Wiktor Jassem – odegrać miało ważną rolę w rozwoju tej dyscypliny, nie tylko w Polsce. Doktorat Claire Grece-Dąbrowskiej w 1952 r. był ostatnim symbolicznym aktem pokazującym, że pokolenie, na którego barkach złożono ciężar utrzymania ciągłości badań anglistycznych na UJ, było w stanie sprostać zadaniu. Obrona dysertacji poprzedziła wygaśnięcie działalności dydaktycznej

latem 1952 r. Równocześnie doprowadzono do zamknięcia katedr języka angielskiego we Wrocławiu i Poznaniu. W 1958 r. udało się reaktywować anglistykę, która od tamtej pory funkcjonuje niezmiennie w ramach struktur Uniwersytetu Jagiellońskiego. Nowy start po okresie stalinizmu przyniósł jeszcze jedną zmianę – zaczęto szerzej prowadzić badania językoznawcze, obok dominujących dotychczas literaturoznawczych.

Bibliografia

ŹRÓDŁA ARCHIWALNE

- Archiwum Nauki Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie (AN PAU/PAN): sygn. KSG 176/45.
- Archiwum Nauki Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie (AN PAU/PAN): sygn. SG 644/46.
- Archiwum Uniwersyteckie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (AKUL): A 293 Przemysław Mroczkowski.
- Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (AUJ): WHm70 Katedra i Seminarium Filologii Angielskiej 1945–1951.
- Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (AUJ): WHm 71 Katedra i Seminarium Filologii Romańskiej 1945–1951.
- Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (AUJ): WHm 72 Katedra i Seminarium Filologii Niemieckiej 1945–1951.
- Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (AUJ): WHm 73 Katedra i Seminarium Filologii Orientalnej 1945–1951.
- Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (AUJ): WHm 90 Lektoraty 1945–1951.
- Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (AUJ): WHm 91 Lektoraty języków obcych – angielski 1945–1951.
- Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (AUJ): S II 619 Kleczkowski Adam, Michalik Krystyna.
- Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (AUJ): S III 76 Katedry i Zakłady filologiczne 1945–1953. Zakład filologii angielskiej (Seminarium filologii angielskiej), III 1945 – III 1953.
- Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (AUJ): S III 246 Mroczkowski Przemysław, Tarnawski Władysław.
- Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego: sygn. 138/Krzyżanowski Juliusz.

- The Kosciuszko Foundation Archives in New York City (KFA): KF XXXII.32
Scholarship application from Poland. Przemysław Mroczkowski, 1946–1963.
- The Kosciuszko Foundation Archives in New York City (KFA): KF XXXII.35
Grantees from Poland. Maria Laskowska-Michalska, 1959–1960. List Marii Laskowskiej do Stephena Mizwy [niedatowany, przed 26 XI 1945 r.].
- The Kosciuszko Foundation Archives in New York City (KFA): J. MacCracken
Files. Listy Jamesa MacCrackena do Stephena Mizwy.
- The Kosciuszko Foundation Archives in New York City (KFA): Mizwa's Archives
not sorted, James MacCracken Files (dalej: KFA, J. MacCracken Files). List
Krystyny Nedelković z domu Michalik do Stephena Mizwy z 17 I 1946 r.

ŹRÓDŁA DRUKOWANE

- Lednicki, Waclaw 1967: *Pamiętniki*, t. 2. Londyn.
- Macaulay, Thomas Babington 1995: Lord Clive. Przełożył W. Tarnawski. *Rocznik Przemyski* 31/3 *Literatura i Język*, ss. 11–52.
- Shakespeare, William 1995: Sonety. Przełożył W. Tarnawski. *Rocznik Przemyski* 31/3 *Literatura i Język*, ss. 3–9.

ŹRÓDŁA WYWOŁANE

- Rozmowa telefoniczna z Joanną Tarnawską. Kraków-Warszawa, 12 XII 2016 r.

OPRACOWANIA

- Dybiec, Julian 2000: W odrodzonej Polsce. [W:] K. Stopka, A.K. Banach, J. Dybiec, *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. ISBN 83-233-1374-1, ss. 184–191.
- KPrzemek [Kaszubski, Przemysław] 2016: Wspomnienie o Profesorze Wiktorze Jassemie. Dostęp online: <http://wa.amu.edu.pl/wa/node/7256>.
- Kleczkowski, Adam 1948: *Germanistyka, anglistyka i skandynawistyka w Polsce*. Kraków: Polska Akademia Umiejętności.
- Knuth, Rebecca 2006: *Burning books and leveling libraries. Extremist violence and cultural destruction*. Praeger: Westpoint, Connecticut, London. ISBN 0275990079.
- Kuźnicka, Danuta 2012: Grzegorz Sinko. Sylwetka badacza i krytyka teatru. *Pamiętnik Teatralny* 1–2(241–242), s. 143–210.
- Mroczkowski, Przemysław 1964: Historia katedry filologii angielskiej w Uniwersytecie Jagiellońskim. [W:] *Wydział Filologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego*.

- Historia katedr*. Red. W. Taszycki i A. Zaręba, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Państwowe Wydawnictwo Naukowe. ISSN 0083-4297, ss. 343–344.
- Mazur, Zygmunt 2011: *Sto lat Instytutu Filologii Angielskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Kraków: Instytut Filologii Angielskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Perkowska, Urszula 2001: *Studenci Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1945–1948/49*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. ISBN 83-233-1527-2.
- Podhajecka, Mirosława 2016: *A history of Polish-English/English-Polish bilingual lexicography (1788–1947)*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego. ISBN 978-83-7395-712-1.
- Podhajecka, Mirosława, 2018: Lektorzy języka angielskiego w Wilnie i Krakowie w okresie międzywojennym. Próba biograficzna. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne* 145/2. *W kręgu historii nauki i oświaty. Uniwersyteckie środowiska filologów krakowskich i lwowskich 1850–1939*. Red. M. Stinia, T. Pudłocki, ss. 271–301.
- Pudłocki, Tomasz 2004: Tarnawski Władysław Hubert. *Zeszyty Historyczne WiN-u* 22, ss. 207–216.
- Pudłocki, Tomasz 2005: Władysław Tarnawski. Cz. 5, Ostatnie lata. *Rocznik Przemyski* 41/3 Literatura i Język, ss. 97–107.
- Pudłocki, Tomasz 2014: Pierwsze stypendystki Fundacji Kościuszkowskiej z Polski w Stanach Zjednoczonych Ameryki (1925–1939). [W:] . Sz. Kozak, D. Opaliński, J. Polaczek, Sz. Wieczorek, W. Zawitkowska (red.), „Człowiek – społeczeństwo – źródło”. *Studia dedykowane profesor Jadwidze Hoff*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego. ISBN 978-83-7996-114-6, ss. 119–133.
- Pudłocki, Tomasz 2015: Trudna rzeczywistość. Listy Władysława Tarnawskiego z więzienia do rodziny (lata 1947–1948). *Rocznik Przemyski* 51/2(19) *Literatura i Język*, ss. 111–124.
- Pudłocki, Tomasz 2018a: English and German studies at the Jagiellonian University between the two World Wars: the ideal of a scholar and challenges of reality. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne* 145/2. *W kręgu historii nauki i oświaty. Uniwersyteckie środowiska filologów krakowskich i lwowskich 1850–1939*. Red. M. Stinia, T. Pudłocki, ss. 317–338.
- Pudłocki, Tomasz 2018b: Challenging the reality – James MacCracken as a lecturer at the Jagiellonian University (1946–1948), mszps złożony do *Prac Polonistycznych*.
- Rożnowska-Szymczakowa, Jadwiga 1993/1994: Bibliografia prac Władysława Tarnawskiego (1885–1951), *Rocznik Przemyski* 29–30/4(1) *Historia Języka i Literatury*, ss. 55–70.

Sroka, Marek 2016: American Books to the Rescue. The American Library Association (ALA) and the Postwar Restoration of Polish Libraries, 1944–1948. *The Polish Review* 61/4, ss. 19–39.

Tarnawski, Władysław 1997a: Brytyjczycy o Polsce i o Polakach. *Rocznik Przemyski* 33/1 *Literatura i Język*, ss. 7–22.

Tarnawski, Władysław 1997b: Szekspir Kasprowicza. *Rocznik Przemyski* 33/1 *Literatura i Język*, ss. 3–6.

Welna, Jerzy 1988–1989: Alfred Reszkiewicz 1920-04-19 – 1973-08-21. *Polski Słownik Biograficzny* XXXI. Dostęp online: <http://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/alfred-reszkiewicz>.

Windsor Lewis, Jack 2003: The contribution to English phonetic studies of Professor Wiktor Jassem. Dostęp online: <http://www.yek.me.uk/jassem03.html>.